

	Riktlinje	Diariem VON 198/15
	Gäller för Vård- och omsorgsförvaltningen	Version 5
	Dokumentansvarig Emelie Sundberg, SAS Karin Paust, MAS	Gäller från 2015-10-29
Vård- och omsorgsförvaltningen	Godkänd av Monica Holmgren, chef vård-och omsorgsförvaltningen	Senast uppdaterad 2017-06-13

Avvikelser inom HSL, SoL och LSS

Avvikelsehantering är en viktig del i arbetet med kvalitetssäkring och utveckling i verksamheten. Med avvikelse menas negativ händelse som drabbar eller riskerar att drabba brukare. Avvikelsehantering innebär rutiner för att identifiera, dokumentera och rapportera negativa händelser samt att utreda och åtgärda orsaker, utvärdera åtgärdernas effekt och sammanställa och återföra erfarenheterna.

Syftet med att rapportera avvikelser är att identifiera orsaker till det inträffade och med hjälp av olika åtgärder förhindra att likande händelser sker igen, för den enskilde individen såväl som andra brukare.

All personal inklusive elever och volontärer har en skyldighet att rapportera sådant som motverkar eller utgör hot mot att brukaren:

- Får god vård/omsorg
- Får gott stöd
- Får god service
- Kan leva under trygga förhållanden

Chef med personalansvar ansvarar för att:

- Informera/utbilda hur avvikelser rapporteras, vad lex Sarah och lex Maria innebär när en person anställs, påbörjar ett uppdrag, en praktikperiod eller liknande och därefter en gång per år.

Avvikelsehantering handlar inte om att peka ut enskilda personers misstag, fel och brister utan är ett redskap för att upptäcka systemfel som förbättrar vården och omsorgen för brukaren.

Anmälningsskyldighet av allvarliga händelser

I avvikelsehantering ingår anmälningsskyldighet av allvarliga händelser eller risker enligt lex Sarah, lex Maria eller där brist i medicinteknisk produkt varit orsak.

Lex Sarah

Lex Sarah är en benämning som utifrån SoL och LSS innebär att vårdgivaren är skyldig att rapportera och anmäla missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden i verksamheten.

Enligt bestämmelserna om lex Sarah ska:

- Personal genast rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden till den som bedriver verksamheten
- Den som bedriver verksamheten ska utreda och avhjälpa eller undanröja det rapporterade missförhållandet utan dröjsmål
- Den som bedriver verksamheten ska, om det visar sig att missförhållandet är allvarligt, snarast anmäla det till Inspektionen för vård och omsorg, IVO.

När en allvarlig händelse enligt lex Sarah inträffar är det SAS som tar ställning till om anmälan ska ske och därefter anmäler händelsen till IVO.

Lex Maria

Lex Maria är en lag som innebär att vårdgivaren inom hälso- och sjukvård är skyldig att rapportera och anmäla:

- Om en patient i samband med undersökning, vård eller behandling drabbats av eller utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom.
- Om en patient i samband med undersökning, vård eller behandling begått självmord eller inom fyra veckor efter vårdkontakt begått självmord och detta kommit till vårdgivarens kännedom

När en allvarlig händelse enligt Lex Maria inträffar är det MAS, medicinskt ansvarig sjuksköterska som utreder och tar ställning till om anmälan ska ske och därefter anmäler händelsen till IVO.

Medicintekniska produkter

Begreppet medicintekniska produkter innefattar produkter som används inom alla delar av hälso- och sjukvården, men också produkter som man inte omedelbart associerar till ord som medicinteknik. Exempel på medicintekniska produkter är förskrivna hjälpmedel.

Med en medicinteknisk produkt avses i lagen en produkt som enligt tillverkarens uppgift ska användas, separat eller i kombination med annat, för att hos människor

- Påvisa, förebygga, övervaka, behandla eller lindra en sjukdom
- Påvisa, övervaka, behandla, lindra eller kompensera en skada eller en funktionsnedsättning
- Undersöka, ändra eller ersätta anatomin eller en fysiologisk process

Avvikelse där medicintekniska produkter är inblandade ska anmälas till leverantör, tillverkare och Läkemedelsverket. Den medicintekniska produkten som orsakat skada ska sparas för att möjliggöra en fortsatt utredning, det gäller även bruksanvisningar och förpackningar.

MAS ansvarar för att anmälan görs till leverantör, tillverkaren och läkemedelsverket vid avvikelser där medicintekniska produkter är inblandade.

Avvikelse HSL

Avser alla avvikelser som sker inom HSL:s verksamhetsområde; information, avvikelser i vårdsamverkan, medicinteknik, ordinationer, behandlingar och utförande t.ex. det som inte har blivit utfört när det gäller delegerade hälso- och sjukvårdsinsatser såsom utebliven träning, ej utförd lägesändring etc.

Enhetschef tillsammans med sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut ansvarar för uppföljning av HSL avvikelser.

Avvikelse som graderas som betydande (3) eller katastrofal (4) skickas även till MAS och SAS. Avseende HSL avvikelser ansvarar MAS för att göra en utredning enligt Lex Maria enligt särskild rutin.

Arbetsgång när en avvikelse inträffat

Personal som upptäcker en avvikelse ansvarar för att:

- Handla direkt om det behövs för att undvika mer skada
- Rapportera avvikelse snarast. Det är den personal som upptäcker avvikelsen som rapporterar.* Vid allvarlig händelse – ta direkt kontakt med din chef.
- Ange om man upplever att händelsen är så allvarlig att den kan vara föremål för en lex Sarah, detta anges i avvikelserapporten.* Både rapportörens chef och MAS/SAS informeras då via IT-systemet*.
- Delta i enhetens utrednings- och förbättringsarbeten

Rapportörens chef ansvarar för att:

- Bedöma allvarlighetsgrad samt utse ansvarig utredare senast 7 dagar efter att avvikelsen rapporterats. Vid avvikelser som gäller allvarliga eller risk för allvarliga missförhållanden, allvarlig eller risk för allvarlig vårdskada inkl. självmord ska direkt kontakt tas med MAS/SAS.
 - Om den som tar emot avvikelsen är ensam ansvarig blir han/hon ansvarig utredare*
 - Om annan chef är ensam ansvarig överförs avvikelsen till denne/denna*
 - Om ansvaret är delat mellan mottagande chef och andra chefer, blir mottagande chef huvudansvarig utredare och andra chefer medansvariga i utrednings- och förbättringsarbetet*
 - Om mottagande chef är direkt inblandad i händelsen överförs avvikelsen till överordnad chef*

Ansvarig chef/utredare ansvarar för att:

- Vid HSL avvikelser avseende delegerade insatser ska mottagande chef alltid lägga ansvarig legitimerad personal (sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut) som medutredare.
- Vid HSL avvikelser där brister hos legitimerad personal uppmärksammas ska mottagande chef alltid lägga legitimerad personals chef som ansvarig utredare och enhetschef för verksamheten som medutredare (utredare 1).
- Vid allvarlig händelse avhjälpa eller undanröja det rapporterade missförhållandet utan dröjsmål
- Vid chefsbyte tar nya chefen över ansvaret för registrerade avvikelser som inte är avslutade
- Utredda avvikelser i nivå 1, 2 och 3, vidta åtgärder samt vara delaktig i lex Sarah och lex Maria utredning som MAS/SAS är huvudansvariga för*
- Informera och involvera rapportör och berörd personal i utredningsarbetet
- Informera brukaren och dokumentera i journal när det som hänt är av betydelse för brukaren. Lämna information om möjlighet till ersättning vid vård- och omsorgsskador. Vill brukare ansöka om ersättning förmedlas kontakt till vård- och omsorgsförvaltningens säkerhetsamordnare.
- Erbjudna brukare att vara delaktig i utrednings- och förbättringsarbetet
- Informera och involvera eventuellt anhöriga/ företrädare i utredningsarbetet
- Återkoppla till personal i ett lärande syfte
- Återkoppla till mottagande chef/rapportörens chef om inte denna är medutredare
- Planera och genomför förbättringsarbete på individ- och enhetsnivå*
- Sammanställa, analysera och redovisa enhetens avvikelser och genomförda förbättringsarbeten i en halvårs- och en helårsrapport.

* *Dokumenteras i IT-stödet DF Respons Avvikelsemodul VoF*

- Använda erfarenheter av arbetet med avvikelser som en del av underlaget till enhetens systematiska kvalitetsarbete.

Patientansvarig sjuksköterska ansvarar för att:

- Vid behov samverka med enhetschef vid utredning av avvikelse
- Följa upp avvikelser relaterade till delegerade uppgifter

Ansvarig arbetsterapeut och fysioterapeut ansvarar för att:

- Vid behov samverka med enhetschef vid utredning av avvikelse
- Följa upp avvikelser relaterade till delegerade uppgifter

Områdeschef eller motsvarande ansvarar för att:

- Överta enhetschefens utredningsansvar, enligt ovan, i de avvikelser där enhetschefen är direkt inblandad i händelsen*
- Planera och genomföra förbättringsarbete på områdesnivå*
- Sammanställa och redovisa områdets avvikelser och genomförda förbättringsarbeten i halvårsrapport, verksamhetsberättelse eller däre mellan på begäran. Områdeschefen skickar sammanställningarna till MAS/SAS.
- Använda erfarenheter av arbetet med avvikelser som en del av underlaget till områdets systematiska kvalitetsarbete

MAS och SAS ansvarar för att:

- Tillsammans med mottagande chef utreda avvikelser med allvarlighetsgrad nivå 3 och 4 samt ansvarar för utredning av de ärenden som innefattas av anmälningsskyldigheten enligt lex Sarah eller lex Maria*
- Ta del av avvikelser som rapportören anser så allvarlig att den kan vara föremål för lex Sarah anmälan, för ställningstagande om avvikelserna innefattas av anmälningsskyldigheten.
- Involvera brukare och ev. närstående i utredningsarbetet
- Återkoppla till ansvarig/ansvariga chefer som i sin tur informerar berörd personal
- Anmäla enligt lex Sarah och lex Maria. Informera förvaltningschef och nämnd.
- Anmäla händelse med medicinteknisk produkt till Läkemedelsverket och tillverkare
- Återkoppla svar och beslut från IVO och Läkemedelsverket till chef för vård- och omsorgsförvaltningen, nämnd, brukare och berörd verksamhet
- Sammanställa, analysera och redovisa samtliga områdets avvikelser och genomförda förbättringsarbete utifrån områdeschefernas redovisningar i halvårsuppföljning och verksamhetsberättelse samt skriva patientsäkerhetsberättelse.

Styrdokument

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete SOSFS 2011:9
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Hälso- och sjukvårdslag (1982:763)
- Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387)
- Patientsäkerhetslag (2010:659)

* *Dokumenteras i IT-stödet DF Respons Avvikelsemodul VoF*
Ännu mera text.